

ТАРАСЕНКО О. С.доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри оперативно-
розшукової діяльності(Національної академії внутрішніх
справ)

УДК 343.985: 343.772

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.1.2.68>**ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ПОДАЛЬШОГО ЕТАПУ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ЗАЙНЯТТЯ РИБНИМ ПРОМИСЛОМ**

У статті досліджено типові слідчих ситуацій на подальшому етапі досудового розслідування незаконного зайняття рибним добувним промислом. Висвітлено зміст поняття слідчої ситуації та об'єктивні і суб'єктивні чинники, які впливають на її формування.

Акцентується увага на тому, що подальший етап досудового розслідування починається з моменту повідомлення особі про підозру, мета якого полягає в аналізі отриманих доказів необхідних для успішного закінчення кримінального провадження та прийняття рішення в порядку ст. 283 КПК України. Наголошено на основних завданнях подальшого етапу досудового розслідування, а саме: формування системи доказів з обвинувачення особи в учиненні злочину, установлення всіх співучасників злочину та збір доказів для їх обвинувачення; забезпечення відшкодування заподіяних збитків, збір інформації про особистість підозрюваного (обвинуваченого).

На підставі аналізу практики визначено типові слідчі ситуації, які виникають на подальшому етапі досудового розслідування незаконного зайняття рибним добувним промислом, зокрема: 1) підозрюваний визнає свою вину у вчиненні незаконного вилову риби, активно приймає участь у слідчих (розшукових) діях та співпрацює зі слідством; 2) підозрюваний частково визнає свою вину у вчиненні незаконного вилову риби, приймає участь у слідчих (розшукових) діях, однак частково заперечує щодо використання ним заборонених знарядь для вилову риби або умисно повідомляє про меншу кількість незаконно виловленої риби; 3) підозрюваний повністю заперечує свою вину у вчиненні незаконного вилову риби, відмовляється від участі у слідчих (розшукових) діях, створює протидію слідству.

Ключові слова: *слідчий, подальший етап розслідування, типова слідча ситуація, незаконний рибний промисел, кримінальне правопорушення, слідчі (розшукові) дії.*

Tarasenko O. S. Typical investigative situations of the subsequent stage of investigation of the illegal fishing

The scientific article examines typical investigative situations at the next stage of the pre-trial investigation of illegal fishing. The content of the concept of the investigative situation and the objective and subjective factors that influence its formation are highlighted.

Attention is drawn to the fact that the further stage of the pre-trial investigation begins from the moment of notifying the person of the suspicion, the purpose of which is to analyze the received evidence necessary for the successful conclusion of the criminal proceedings and decision-making in accordance.

The main tasks of the further stage of the pre-trial investigation are emphasized, namely: formation of a system of evidence for accusing a person of committing a crime, establishing all accomplices of the crime and collecting evidence for their prosecution; provision of compensation for damages, collection of information about the identity of the suspect (accused).

Based on the analysis of practice, typical investigative situations that arise at the subsequent stage of the pre-trial investigation of illegal fishing were determined, in particular: 1) the suspect admits his guilt in committing illegal fishing, actively participates in investigative (search) actions and cooperates with the investigation; 2) the suspect partially admits his guilt in committing illegal fishing, participates in investigative (search) actions, but partially denies his use of prohibited fishing gear or intentionally reports a smaller amount of illegally caught fish; 3) the suspect completely denies his guilt in committing illegal fishing, refuses to participate in investigative (search) actions, creates opposition to the investigation.

Key words: *investigator, the subsequent stage of investigation, the typical investigative situation, Illegal fishing, criminal offense, investigative (search) actions.*

Постановка проблеми. Процес досудового розслідування поділяється на певні етапи. В криміналістичній літературі є сталою концепція поділу процесу розслідування на початковий, подальший та заключний етап. Однак на підставі аналізу криміналістичної літератури ми можемо зробити висновок, що заключний етап є малоінформативним та не потребує використання спеціальних тактичних прийомів. Ми вважаємо, що успішне закінчення досудового розслідування залежить від формування повної доказової інформації на подальшому етапі, змісту якого в спеціальній літературі не приділено належної уваги, в порівнянні з початковим етапом, що визначає актуальність розглядуваної у статті проблеми.

Аналіз публікацій в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Поняття та класифікація слідчих ситуацій досліджувались у роботах таких учених-криміналістів, як: В. П. Бахін, А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, О. Н. Колесніченко, В. О. Коновалова, Г. А. Матусовський, М. В. Салтевський, В. В. Тіщенко, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітько та інші.

Однак належної уваги в юридичній літературі дослідженню типових слідчих ситуацій на подальшому етапі досудового розслідування незаконного зайняття рибним добувним промислом приділено не було.

Метою статті є визначення типових слідчих ситуацій на подальшому етапі досудового розслідування незаконного зайняття рибним добувним промислом.

Виклад основного матеріалу. Розслідування кримінальних правопорушень відбувається в умовах постійної мінливості і тому перед прийняттям рішення про напрям подальших дій необхідно повно і всебічно оцінити обстановку, яка складалася на момент прийняття такого рішення.

У теорії криміналістики найбільші труднощі викликає з'ясування підстав для виокремлення, типізації слідчих ситуацій [3, с. 261–268]. З метою формування найбільш загальних підстав типізації слідчих ситуацій О. Н. Колесніченко і В. О. Коновалова зазначають, що кожний злочин, попри більшу чи меншу схожість з іншими злочинами, має комплекс індивідуальних, неповторних ознак, він є індивідуальним. Однак це не означає, що кількість типових слідчих ситуацій і відповідних їм завдань розслідування є нескінченною. Щодо цього слід урахувати, що слідча ситуація встановлюється через відношення наявної інформації до певної в криміналістичній характеристиці та визначення завдань щодо збирання і дослідження необхідної інформації для з'ясування обставин, що становить предмет доказування. Оскільки предмет доказування окреслений і ознаками складу злочину, і положеннями КПК, остільки й перелік основних слідчих ситуацій може бути визначений точно [1, с. 69].

На формування слідчої ситуації кримінальних правопорушень проти довкілля впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. До перших з них (об'єктивних) можна віднести: характер первинних фактичних даних, що стали підставою для початку кримінального провадження; об'єкт, час (період часу, сезон, час року та ін.), місце, спосіб (механізм) вчинення злочину; характер та ступінь завданої шкоди; характер збереженості первинного стану обстановки місця події та зміни, що внесені в навколишню обстановку злочинним діянням; характер збереженості слідової картини, наслідків та можливість їх вивчення; обсяг та зміст вже зібраної доказової інформації (показання свідків-очевидців, наявність документів доказового характеру, виявлених слідів та наслідків злочину та ін.); наявність та обсяг відомостей, що орієнтують слідчого на можливі джерела (шляхи одержання) доказової інформації; тривалість часу який сплинув від моменту вчинення злочину до початку кримінального провадження, а також час, який має слідчий для прийняття рішень і їх реалізації; технічна оснащеність органу досудового розслідування, можливість залучення додаткових сил та засобів.

У свою чергу суб'єктивними факторами є: особисті якості, життєвий досвід злочинця; позиція, яку має підозрюваний щодо органу досудового розслідування; поінформованість злочинця та інших зацікавлених осіб щодо доказів, які має слідчий; інтенсивність протидії досудовому розслідуванню з боку осіб, зацікавлених у результатах кримінального провадження, наявність (відсутність) конфлікту; ставлення до досудового розслідування потерпілих та свідків; особисті якості та життєвий і професійний досвід слідчого [4, с. 283-285].

В залежності від наявної слідчої ситуації обирається необхідний комплекс слідчих (розшукових) дій та визначаються відповідні тактичні прийоми для їх здійснення. Розслідування кримінальних правопорушень відбувається у формі доказування та характеризується пізнанням подій, що відбулись у минулому.

Подальший етап досудового розслідування починається з моменту повідомлення особі про підозру, мета якого полягає в аналізі отриманих доказів необхідних для успішного закінчення кримінального провадження та прийняття рішення в порядку ст. 283 КПК України.

На думку А. Ф. Волобуєва завданнями подальшого етапу розслідування є: формування системи доказів з обвинувачення особи в учиненні злочину (будуть відображені в обвинувальному акті); установлення всіх співучасників злочину та збір доказів для їх обвинувачення; забезпечення відшкодування заподіяних збитків, збір інформації про особистість підозрюваного. У кожній окремій методиці розслідування на цьому етапі розглядаються типові слідчі ситуації та комплекси слідчих (розшукових) дій, що їм відповідають. Типові слідчі ситуації подальшого етапу розслідування визначаються позицією, що займає особа, якій було повідомлено про підозру у вчиненні злочину [2, с. 13].

Ми цілком погоджуємося з думкою С. О. Книженко, яка досліджуючи подальший етап досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, виокремлює його наступні типові слідчі ситуації:

1) підозрюваний визнає себе винним у вчиненні екологічного злочину у повному обсязі висуненої підозри. У цій ситуації слідчий спрямовує зусилля на деталізацію обставин учинення злочинних дій (під час допиту підозрюваного) та перевірку одержаних показань іншими джерелами доказів (документами, висновками експертиз тощо);

2) підозрюваний визнає себе винним у вчиненні екологічного злочину частково. У цій ситуації слідчий на підставі аналізу свідчень підозрюваного висуває версії з кожного пункту як визнання вини, так і її заперечення. Із метою перевірки версій проводяться допити свідків, які раніше не були допитані, одночасні допити двох чи більше вже допитаних осіб та інші слідчі (розшукові) дії;

3) підозрюваний не визнає себе винним у вчиненні екологічного злочину. Як правило, підозрюваний, заперечуючи свою вину, посилається на алібі або на те, що його дії були вчинені через виробничу необхідність тощо. В указаній ситуації перевіряються версії щодо місця перебування підозрюваного, правомірності його дій за конкретних обставин тощо. Проводяться додаткові обшуки, виїмки документів, судові експертизи, допити

свідків, одночасні допити двох чи більше вже допитаних осіб та інші слідчі (розшукові) дії [2, с. 193-194].

Варто зазначити, що побудова типових слідчих ситуацій на подальшому етапі досудового розслідування залежить безпосередньо від лінії поведінки підозрюваного і його бажання співпрацювати зі слідством.

На підставі аналізу кримінальних проваджень нами були виділені наступні типові слідчі ситуації, які виникають на подальшому етапі досудового розслідування незаконного зайняття рибним добувним промислом:

1. Підозрюваний визнає свою вину у вчиненні незаконного вилову риби, активно приймає участь у слідчих (розшукових) діях та співпрацює зі слідством.

2. Підозрюваний частково визнає свою вину у вчиненні незаконного вилову риби, приймає участь у слідчих (розшукових) діях, однак частково заперечує щодо використання ним заборонених знарядь для вилову риби або умисно повідомляє про меншу кількість незаконно виловленої риби.

3. Підозрюваний повністю заперечує свою вину у вчиненні незаконного вилову риби, відмовляється від участі у слідчих (розшукових) діях, створює протидію слідству.

Розглянемо більш детально вказані типові слідчі ситуації та алгоритм дій їх вирішення.

Найбільш сприятливою для слідства є перша слідча ситуація, коли підозрюваний визнає свою вину у вчиненні незаконного вилову риби, активно приймає участь у слідчих (розшукових) діях та співпрацює зі слідством. Дана ситуація є найбільш поширеною і відноситься до категорії неконфліктних, досудове розслідування здійснюється швидко та ефективно без створення проблемних питань для слідства. Відповідний алгоритм подальшого етапу розслідування складається з наступних заходів: допит підозрюваного; обрання йому запобіжного заходу; у разі необхідності повторно допитати свідків для уточнення відомостей, отриманих на початковому етапі досудового розслідування.

У другій слідчій ситуації, коли підозрюваний частково визнає свою вину у вчиненні незаконного вилову риби, приймає участь у слідчих (розшукових) діях, однак частково заперечує щодо використання ним заборонених знарядь для вилову риби або умисно повідомляє про меншу кількість незаконно виловленої риби, необхідно приділити належну увагу отриманій доказовій інформації на початковому етапі досудового розслідування. Для вирішення означеної слідчої ситуації необхідно застосувати такий алгоритм слідчих (розшукових) дій: допит підозрюваного зі застосуванням таких тактичних прийомів, таких як встановлення психологічного контакту, викладання показань у формі вільної розповіді, постановка додаткових та уточнюючих запитань, а у разі необхідності пред'явлення доказів; обшук за місцем мешкання підозрюваного та у приміщеннях, які перебувають у його володінні; обрання підозрюваному запобіжного заходу; одночасний допит між підозрюваним та свідками-очевидцями протиправного діяння; пред'явлення підозрюваного для впізнання свідкам; у разі необхідності повторно допитати свідків з метою уточнення відомостей.

Найбільш складною для органу досудового розслідування є третя слідча ситуація, коли підозрюваний повністю заперечує свою вину у вчиненні незаконного вилову риби, відмовляється від участі у слідчих (розшукових) діях, створює протидію слідству. Для вирішення даної слідчої ситуації, перш за все необхідно детально проаналізувати отримані докази на попередньому етапі розслідування, оскільки підозрюваний активно протидіє органу досудового розслідування. Відповідний алгоритм дій для вирішення даної слідчої ситуації складається з наступних заходів: допит підозрюваного зі застосуванням таких тактичних прийомів, таких як встановлення психологічного контакту, роз'яснення наслідків щирого каяття, використання фактору раптовості при постановці додаткових та уточнюючих запитань, пред'явлення доказів, застосування науково-технічних засобів; обрання підозрюваному запобіжного заходу; обшук за місцем мешкання підозрюваного та у приміщеннях, які перебувають у його володінні; повторно допитати усіх свідків-очевидців незаконного вилову риби з метою уточнення відомостей вчинення протиправного діяння; одночасний допит між підозрюваним та

свідками; пред'явлення підозрюваного для впізнання свідкам; допитати в якості свідків коло оточення підозрюваного з метою отримання додаткової інформації.

Слід також наголосити на важливості складання плану розслідування кримінального правопорушення, оскільки завдяки організації планування досудове розслідування здійснюється послідовно та сприяє його закінченню в установлений строк, крім того забезпечується повне та об'єктивне розслідування, завдяки чому прокурором, слідчим чи дізнавачем одержується бажаний результат з найменшою витратою часу та сил.

Висновки. Висвітлені нами типові слідчі ситуації, які можуть скластися на подальшому етапі досудового розслідування незаконного зайняття рибним добувним промислом та алгоритми слідчий (розшукових) дій їх вирішення є типовими для розслідування даної категорії кримінальних проваджень, однак даний перелік є невичерпним з ситуацій, що можуть виникнути у практичній діяльності органу досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Колесниченко О. Н., Коновалова В. О. Криміналістична характеристика злочинів : навч. посібник. Харків : Юрид. ін-т, 1985. 92 с.
2. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2. А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової; Харків : МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2018. 312 с.
3. Лук'янчиков Б. Є., Лук'янчиков Є. Д. Типові слідчі ситуації і шляхи їх розв'язання в окремих позавидових методиках розслідування. *Науковий вісник Дніпропетровського юрид. ін-ту МВС України*. 2001. № 1 (4). С. 261–268.
4. Одерій О. В. Теорія і практика розслідування злочинів проти довкілля : монографія. Харків : Діса плюс, 2015. 528 с.

